

Friedrich Wilhelm Graf, Heinrich Meier (Hrsg.): *Politik und Religion : Zur Diagnose der Gegenwart*

C. H. Beck (Edition der Carl Friedrich von Siemens Stiftung), München 2013.

324 стр. ; 21 cm

ISBN: 978-3-406-65297-4

Политика и религија у савременом свету

Напети однос политике и религије постао је централни предмет пажње у савременом друштву. Политичко-религиозна радикалност у савременом свету добила је разорну моћ засновану на потенцијалима које религија скрива у својим недрима. С друге стране, са религијом је сједињена нада да кроз њу јача друштвена кохезија. Динамика тог унакрсног прожимања и ризици који из њега настају, односно конструктивна спрезања ових феномена, осветљени су у овом зборнику чланака, тј. предавања.

Да религије могу постати опасне за друштво показало се на почетку новог миленијума у неевропским религијама. Чини се да је хришћанство своје најкрвавије етапе оставило иза себе, што не подразумева да унутар хришћанства влада потпуна безазленост. Ако је хришћанство добило своје форме у виду цркава које су у хармоничном складу са демократским друштвима средње Европе, ипак у њима постоје потенцијали који

са демократском оријентацијом и правилима нису подударни.

Интернационално реномирани научници, чија предавања су сабрана у овој књизи, осветлили су различите аспекте тог односа:

осцилацију између политике и религије у САД и Русији, дуго настојање на изградњи исламске државе, концепт теократије, као и димензије њиховог историјског развоја у луку од антике до савременог доба. Предавања обрађују процесе сакрализације и десакрализације и формулишу начелне позиције о односу политике и религије из перспективе теологије и философије.

Ова свеска садржи осам филозофских и теолошких чланака – деривата предавања из истоименог циклуса „Политика и религија“, које је Сименс фон-

дација (Carl Friedrich von Siemens Stiftung), са предговором проф. др Ф. В. Графа и поговором проф. др Х. Мајера, објавила код угледног минхенског издавача Бека – Friedrich Wilhelm Graf / Heinrich Meier (Hrsg.): *Politik und Religion. Zur Diagnose der Gegenwart*, München: C. H. Beck 2013 (Edition der Carl Friedrich von Siemens Stiftung). Аутори прилога су Ђорђо Агамбен, Роберт Бартлет, Хилел Фредкин, Џорџи Л. Фризи, Фридрих-Вилхелм Граф, Ханс Улрих Гумбрехт, Јирген Хабермас, Ханс Јоас, Хајнрих Мајер и Петер Шефер.

Фридрих-Вилхелм Граф, један од најзначајнијих савремених протестантских теолога у Немачкој и приређивач овог зборника чланака вели у уводу да је у време неопросветитељског духа савремене епохе феномен „маргиналности религије“ – сматран неповратним и коначним – замењен постулатом о „крају секуларизације“.

Посебно ваља истаћи анализе теолога Фридрих Вилхелма Графа и социолога Ханса Јоаса. Обојица налазе да су у хришћанству с једне стране на делу јаки морални пориви и склоност ка демократији, и с друге стране истовремена постојана опасност да се правила демократске процедуралности пренебрегну. Религиозни људи имају некакву „неконтролисану склоност ка фантастичном“, констатују ауто-

ри у духу једног познатог Хегеловог тврђења. Овим се зацело указује на то да се религиозно мишљење одвија у виду митова, прича и слика. Религија је увек „нешто друго“ но „рационално мишљење“. Она води свагда новим интерпретацијама. „Религиозни језик је нека врста менталног *software(a)*, који може добро и дивно, али исто тако и страшно, ужасно и зло да проузрокује“. Отуда се и при најбољој вољи не може тврдити да је хришћанска религија *per definitionem* ненасилна и демократска, већ су све опције отворене.

Како објаснити виталност религије? Ханс Јоас се позива на прворазредне мислиоце претпоследњег и последњег столећа – Виљема Џејмса и Џона Дјуија у Америци, социолога Емила Диркема у Француској, Георга Зимела, Макса Шлера, Ернст Трелча и Макса Вебера у Немачкој. Сви су они констатовали да човек има „типичну способност“ да „идеале представи и укључи их у стварност“. Језиком религије би се могло говорити о „самотрансценденцији“, о којој је недавно писао немачки филозоф Петер Слотердајк у књизи *Мораш свој животи да њромениш*. Једноставније речено: човеку је потребно нешто што је веће од њега, а што ће га подстакнути да усмери свој живот у одређеном правцу. Тај исти механизам важи и у друштву. За Ханса Јоаса религије у свом језгру носе

процесе формирања идеала. Оту- да су идеали кроз столећа подло- жни менама. Такво формирање идеала је ритуални а не интелек- туални процес.

У круговима европске и се- верноамеричке академске ин- телигенције дуго су се водиле дебате о феномену „трајне ви- талности религије и поврат- ку религиозних актера у сфе- ру јавности“. Тако Ханс Улрих Гумбрехт испитује историјски развој односа религије и поли- тике у САД. За разлику од Евро- пе, америчка религиозност је „у много незнатнијој мери оптере- ћена секуларизацијом“. Но ипак постоје и у Америци тенденци- је секуларизације и еродирања традиционалних етичких по- зиција (легализација прекида трудноће или склапање брако- ва хомосексуалних парова нису више искључени).

Хилел Фредкин испитује по- задину идеје „исламске државе“ у светлости „динамике између религије и политике у савреме- ном исламу“ и долази до закључ- ка да у њему нема диференцира- ња између ових двеју сфера.

Јирген Хабермас, великан социјалне философије, налази да „поларизација између вере и знања није нигде тако оштро из- ражена као у култури Запада“. Хабермас препоручује филосо- фији да „не прекине нити у дија- лошком односу према религији“.

Овај зборник чланака у ди- скусији о сложеном, али продук- тивном односу двају појмова, од- носно о дијагнози савремености, нуди супстанцијалне импулсе о којима би сваки савремени фи- лософ, политичар или теолог, без обзира на конфесионалну прове- нијенцију, ваљало да размишља.

Зоран Ангрић

Thomas Bremer, Maria Wernsmann (Hrsg.):
Ökumene – überdacht : Reflexionen und Realitäten
im Umbruch

Verlag Herder, 2014.

352 стр. ; 21 cm

ISBN: 978-3-451-02259-3

Икумена у прелому

Већ више деценија цркве воде многоструке икуменске дијалоге. Многи „икуменски

консенси“ и „конвергентне по- зиције“ настали из тих дијало- га немају никакве практичне